

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Riigiteaduste instituut

Silver Soon

Eesti etniliste kogukondade-ülese riigiidentiteedi võimalikkusest

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Aune Valk

Tartu 2013

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

.....
/Silver Soon/

Sisukord

Sissejuhatus	5
1 Lõimumine	6
1.1 Lõimumise mõiste	6
1.2 Lõimumise dimensioonid	6
1.3 Enesemääratlusliku lõimumise tähtsus	7
2 Eesti riigi ja eestlaste kui etnilise grupi seos	8
2.1 Eesti rahvus	8
2.2 Eesti riigi ideoloogiline olemus	8
2.3 Eesti riigi ja rahvuse läbipõimitus	9
2.4 Miks etniline rahvusriik pole 21. sajandi Eesti puhul optimaalne?	10
2.5 Ühise (riigi)identiteedi vajalikkus	11
3 Etniliste kogukondade ühtekuuluvustundest	12
3.1 Etniliste kogukondade ühtekuuluvustunde suurendamise kasud	12
3.2 Etniliste kogukondade omavahelised suhted Eestis	13
3.3 Mis suurendab ühtekuuluvustunnet?	13
3.3.1 Hoiakud	13
3.3.2 Kontaktid	14
3.4 Mis vähendab ühtekuuluvustunnet?	15
3.4.1 Gruppidevahelised suhted	15
3.4.2 Tugev etniline eristamine	15
3.5 Assimileerumissurve	16
3.6 Soovitused etniliste kogukondade ühtekuuluvustunde suurendamiseks?	16
4 Etniliste identiteetide konfliktist	18
4.1 Assimileerimissurve põhine identiteetide konflikt	18
4.2 Etnogenees ja identiteetide vastandamine	19
4.3 Etnilise identiteedi komponendid	20
4.4 Venemaa mõju	20
4.4.1 Venemaa kui oht	20
4.4.2 Ajaloost tulenev vastandamine	21
4.4.3 Venemaa kaasmaalastepoliitika	23
4.4.4 Eesti venekeelse rahvusvähemuse seosest Venemaaga	24
4.4.5 Venemaa ja massikommunikatsioon	24

4.5 Kodumaa	25
4.6 Kultuur (keel)	25
4.7 Kodakondsus	27
4.8 Avatus Läände ja tarbimisühiskond	28
Kokkuvõte	30
Summary	31
Kasutatud allikad	33

Sissejuhatus

Eesti on rahvusriik, kus juhtiv poliitiline ideoloogia näeb ette ühte riigikeelt ja ühte domineerivat kultuuri. Ometigi elab Eestis peale eestlaste märkimisväärselt suur kogukond vene rahvuse esindajaid (ligikaudu veerand elanikkonnast), kellest enamus saabus riiki Nõukogude okupatsiooni ajal ning ei lahkunud pärast Eesti taasiseseisvumist. Kuna Eesti riik on ajaloolistel põhjustel erinevatest etnilistest kogukondadest enim seotud etniliste eestlastega, pole Eesti ühiskond seetõttu nii sidus kui see võiks olla. Hea sidususe saavutamist takistavad mitmed tegurid, millest üheks on erinevate etniliste gruppide ühise ühtekuuluvustunnet tekitava identiteedi nõrkus. Käesolev töö selgitab Eesti etnilise situatsiooni tagamaid, ühise identiteedi ja ühtekuuluvustunde tähtsust ning analüüsib Eesti kahte suuremat etnilist kogukonda ühendava riigiidentiteedi võimalikkust. Uurimus väidab, et vastandlikud etniliste identiteetide komponendid mõlema etnilise grupi identiteedis juhul kui need kohtuvad ühisidentiteedis ning eestlaste grupi ohutunne ja sellest tulenev vastandamine, takistavad laiemat ja tugevamat ühisidentiteedi teket. Töö kasutab kvalitatiivset meetodit ja põhineb teemakohastel teaduslikel eelretsenseeritud artiklidel. Teoreetilise raamistiku tarbeks on kasutatud erinevaid etnilisuse ja natsionalismi teoreetikuid (näiteks Smith ja Gellner) aga ka sotsiaal- ja kultuuripsühholoogia kirjutisi.

1 Lõimumine

1.1 Lõimumise mõiste

Mõistet lõimumine on kasutatud ja selgitatud mitmetel viisidel nii teadlaste kui ka poliitikute poolt. Kõige lihtsamas tähenduses on lõimumine protsess, mille läbi sisserändajad kaasatakse sihtriigi struktuuridesse ja ühiskonda tervikuna. Nimmerfeldti koosneb lõimumisprotsess sisserännanud grupi ja domineeriva etnilise grupi vahelistest seostest indiviidide tasandil ning nimetatud gruppide omavahelistest seostest ja seostest sihtriigi institutsioonide ja poliitikatega (Nimmerfeldt et al. 2011). Seega, Eesti kontekstis oleks üldistades sisserännanud grupiks Eesti venekeelne kogukond, domineerivaks grupiks eestlased ning sihtriigiks Eesti Vabariik oma institutsioonide ja poliitikatega.

1.2 Lõimumise dimensioonid

Kuigi leidub erinevaid arvamusi, eksisteerib üldiselt neli lõimumise dimensiooni: struktuurne- (*structural*), kultuuriline- (*cultural*), sotsiaalne- (*social*) või interaktiivne- (*interactive*) ja enesemääratluslik- (*identificational*) lõimumine. (Heckmann, Schnapper 2003, 10 in Nimmerfeldt et al. 2011)

„Struktuurne lõimumine hõlmab endas õiguste omandamist ja võrdset juurdepääsu suurematele ühiskondlikele institutsioonidele. Nimetatud institutsioonideks on tööturg, haridussüsteem, elamispinnad: heaoluriigile omased institutsioonid, kaasaarvatud tervishoiusüsteem ja kodakondsus.“ (Bosswick, Heckmann 2006, 9 in Nimmerfeldt et al. 2011, 78)

„Kultuuriline lõimumine või akulturatsioon viitab tunnetuslikule, käitumuslikule ja hoiakulisele muutumisprotsessile, mis leiab aset kui erinevate kultuuride esindajad kokku puutuvad.“ (Gibson 2001, 19 in Nimmerfeldt et al. 2011, 79)

„Sotsiaalset või interaktiivset lõimumist defineeritakse kui astet, mil määral erinevate gruppide esindajad on eraldunud ja mil määral nad on seotud. Sotsiaalne lõimumine on seotud erinevate ühiskonnagruppidevaheliste kokkupuudete sageduse ja tugevusega

ning seda mõõdetakse osalusega võrgustikes, mis ületavad gruppidevahelist eraldatust.“
(Jandt 1998 *in* Nimmerfeldt et al. 2011, 79)

„Enesemääratluslik lõimumine on isiku subjektiivsel tasandil enda ühiskonnaosana tundmine, mida iseloomustab kuuluvustunne ja enesemääratlemine erinevate ühiskonnagruppide hulka.“ (Heckmann, Schnapper 2003,10; Bosswick, Heckmann 2006, 10 *in* Nimmerfeldt 2011, 22) Teisisõnu, enesemääratluslik lõimumine on see kui inimene kategoriseerib end ise mingisse ühiskonnagruppi (võtab omaks mingi identiteedi) ja ka emotsionaalselt tunneb end selle grupi liikmena.

1.3 Enesemääratlusliku lõimumise tähtsus

Lineaarne assimileerumismudel, mis tähendab seda, et struktuurne lõimumine viib lõppkokkuvõttes enesemääratlusliku lõimumiseni Eesti oludes ei toimi (Nimmerfeldt et al. 2011). Seega on kaheldav, et viimane, enesemääratluslik, lõimumise dimensioon on üksnes eelnevatele dimensioonidele keskendudes nende loomulik tagajärg, vaid see vajab eraldi tähelepanu.

Riigis elavate erinevate etniliste gruppide ühise identiteedi teke ja selle identiteedi tugevus on riigi lõimumise osana riigi huvides võtmetähtsusega. Usk ühisesse identiteeti ja ühisesse elutesse on riigi jaoks hädavajalikud. Rahvast peab siduma lojaalsus teatud ühistele väärtustele, ühistele sümbolitele ja institutsioonidele. Ühine identiteet ei pea aga tähendama, et kõik grupid peavad saama kultuuriliselt identseteks. (Kolsto 2000)

Selleks, et lõimumine Eestis õnnestuks, peab tekkima ühine tugev identiteet Eesti venekeelse kogukonna ja eestlaste vahel. Ühise identiteedi tekkimise muudab keeruliseks Eesti riigiga seonduv etniline aspekt. Põhjus miks see hetkel probleemne on ning Eesti oma etnilise režiimiga pakub uurimisainet on seotud Eesti riigi sünnilooga.

2 Eesti riigi ja eestlaste kui etnilise grupi seos

2.1 Eesti rahvus

Rahvusel (*nation*) on kaks definitsiooni. Poliitilise definitsiooni järgi moodustavad rahvuse kõik ühise territooriumi, ühise valitsuse ja ühise poliitilise ajalooga kodanikud ja elanikud riigis. Selline arusaam on domineeriv Läänes. (Kolsto 2000) Rahvus teise definitsiooni järgi on ühise keele, traditsioonide, folkloori, kommete ja usuga kultuuriline üksus, tegu on etnilise rahvusega. Selline arusaam on domineeriv Euroopa Idaosas, kus kultuuriautonomia impeeriumi aladel aitas kaasa etniliste gruppide ja poliitiliste üksuste seondumisele. Eestlaste puhul on tegu selgelt etnilise rahvusega, seega eeldab eestlaste hulka kuulumine kultuurilist homogeensust teiste eestlastega ja välistab eestlaste kategooriast need, kes endas eesti kultuuri ei kannu. Eesti riik kui poliitiline üksus on seondunud eestlaste kui etnilise grupiga.

2.2 Eesti riigi ideoloogiline olemus

Natsionalismi ehk rahvusluse printsiip näeb ette poliitilise ühiku (riigi) ja rahvusliku ühiku (rahvus) kattumist. Rahvuslus tundena on viha olukorras kus nimetatud printsiipi rikutakse või rahulolutunne kui printsiipi on täidetakse. Natsionalismi printsiipi saab mitut moodi rikkuda: riigi poliitiline piir ei sisalda kõiki rahvuskaaslasi või sisaldab neid, aga lisaks sisaldab ka välismaalasi või see on rikutud mõlemat moodi korraga (Gellner 2009, 1) Seega, eesti rahvus, mis on olemuselt etnilise iseloomuga, lõi rahvusluse printsiibist (riigi ja rahvuse piirid peavad ühtima) lähtudes 20. sajandi alguses enda riigi. Sellele, et riik rajati lähtudes rahvusluse printsiibist annab kinnitust näiteks fakt, et enne II maailmasõda moodustasid Eesti elanikest umbes 90% (Laurits 2009) etnilised eestlased (võrdluseks, etnilisi venelasi oli Eestis sel ajal umbes 7% (*ibid.*)). Pärast Nõukogude okupatsiooni taastati Eesti Vabariik II maailmasõjale eelnenud kujul, seega rajaneb ka praegune Eesti riik ideoloogiliselt etnilise rahvusriigi olemusel. Erinevus II maailmasõja eelse riigiga seisneb aga selles, et kui varasemalt oli Eesti rahvas etnilises mõttes võrdlemisi homogeenne, siis nüüdses Eestis moodustavad eestlased 2011. aasta rahvaloenduse järgi rahvaarvust umbes 69% ning lisaks eestlastele elab Eestis suur (umbes veerand rahvastikust) etniline venekeelne kogukond.

2.3 Eesti riigi ja rahvuse läbipõimitus

Eestlaste jaoks samastub riigiidentiteet etnilise identiteediga (Valk et al. 2011). Eestlastel on võrreldes vähemusega tugevam riigiidentiteet ja ka tugevam korrelatsioon etnilise ja riigiidentiteedi vahel (*ibid.*). Eesti riigi kui institutsiooni etnilisest rahvuslusest tulenevat olemust ilmestab Eesti riigi sünnitunnistus ja tähtsaim dokument, millega peab kooskõlas olema kogu Eesti õigusruum – Eesti Vabariigi Põhiseadus, mille preabula sätestab, et Eesti riigi ülesandeks on tagada eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade. (*Eesti Vabariigi Põhiseadus, Preambula*) Eeldusel, et igat etnilist kogukonda huvitab tavaliselt peaausjalikult enda huvide eest seismine: enda kogukonna, keele ja kultuuri säilitamine ning eeldusel, et teised grupid seda reeglina kellegi eest ei tee, järeldub, et eestlased on ainsad sobivad pretendendid eelnimetatud Eesti riigi aluseesmärkide poole püüdllemisel ning teistel etnilistel gruppidel pole justkui avalikku sfääri asja. Paljude Eesti venekeelsest vähemusest leiavad, et ka juhul kui nad eesti keelt oskavad, on Eesti ühiskonna avalik sfäär nende jaoks siiski suletud (Vetik 2008). Selline avaliku sfääri hõivatus ühe etnilise grupi poolt jätab tähelepanuta riigis elavad teised grupid. Enamus Eesti venekeelsest kogukonnast leiab, et Eesti valitsuse poliitika häirib rahvussuhteid. (Vetik 2008) Teistel etnilistel gruppidel Eestis on raske saavutada kuuluvustunnet riigiga, mille esmaseks prioriteediks on mitte nende või võrdselt kõikide, vaid ühe kindla etnilise grupi huvide eest seismine. Seega, et kõik etnilised grupid, kes Eestis elavad, tunneksid end Eesti osana ei piisa pinnapealsetest muudatustest, vaid tuleks muuta Eesti riigi aluspõhimõtteid.

Eeldusel, et põhiseadust pole võimalik sedavõrd kardinaalselt muuta, jääb Eesti ka edaspidi eestlaste poolt domineeritud rahvusriigiks. Olgugi, et ametlikult on teiste etniliste gruppide ja riigi sidumine samaväärselt nagu on seotud eestlased ja Eesti riik problemaatiline, tuleks nii palju kui võimalik Eesti riigi seotust lisaks eestlastele tugevdada ka teiste etniliste gruppidega. Eesti rahvuslikes huvides on vähendada riigi ja selle institutsioonide etnosekesksust, võimaldamaks erapooletumat etniliste gruppide vahelist olukorda riigis (Kruusvall et al. 2009). Kuigi *de jure* on raske saavutada kõikide etniliste kogukondade ja riigi vahel võrdset suhet (kodanikurahvuslust), tuleks lõimumise huvides püüelda võimalikult võrdsete suhte poole *de facto*.

2.4 Miks etniline rahvusriik pole 21. sajandi Eesti puhul optimaalne?

Eesti puhul kalduvad eestlaste etniline ja riigiidentiteet ühtima ja need on moodustanud ühtse ja kindla monokultuurse identiteedi. Käesoleval hetkel pole monokultuurne riigiidentiteet igapäevaseks suhtlemiseks enam parim strateegia. (Valk et al. 2011) Seoses etnilise rahvusriigi eksklusiivse seotusega ühe kindla etnilise kogukonnaga on oht, et teised kogukonnad ei tunne oma teistsuguse etnilise päritolu ja kultuuri tõttu riigiga sama tugevat seost, sest riik tunnustab neid vähem. Eesti venekeelsel vähemusel on takistatud samal ajal ühiskonnas osalemine ja enese kultuuri säilitamine. (*ibid.*) Teistel etnilistel gruppidel peale eestlaste esineb konflikt enda etnilise identiteedi säilitamise ja enese riigi osana tundmise vahel. Seega ongi inimesel, kes end näiteks avalikus sfääris teostada soovib kurioosne valik: assimileeruda või hoida avalikust sfäärist eemale. Etnilise rahvusriigi mudeli korral samastub lõimimine enesemääratluslikul tasandil assimileerumisega. Kuna paljud Eesti venekeelseid elanikke ei soovi assimileeruda, hoiduvad nad ka lõimumisest (*ibid.*), mis toob kaasa võõrandumise. Avaliku sfääri sidususe arendamine etnilise identiteedi arvel on väär, sest vähemuse tugeva riigiidentiteedi kujundamine eeldab selle etnilise identiteedi kaasamist ühise tugeva riigiidentiteedi kujundamisse, mitte selle allasurumist (Vetik 2008). Seni kuni riigiidentiteedis ei teki ruumi teiste Eestis elavate etniliste gruppide jaoks peale eestlaste, pole areng lõimumises võimalik. (Valk et al. 2011) Eesti riigiidentiteet on eestlaste poolt hõivatud, kellest valdava osa jaoks etniline identiteet ja riigiidentiteet kattuvad ning vene vähemusgrupil pole ruumi tundmaks end riigi osana. (*ibid.*) Mida lihtsakoelisemad on sotsiaalsed identiteedid, seda sallimatamad on inimesed väliste gruppide suhtes – seega Eesti enamuse poolne etnilise ja riigiidentiteedi ühendamine suurendab sallimatust vähemuste suhtes. (Roccas, Brewer 2000 in Valk et al. 2011) Etnilised eestlased peaksid õppima leppima faktiga, et Eesti reaalsus on mitmekultuuriline ja leidma positiivseid viise kuidas mitmekesisusega toime tulla. (Valk et al. 2011) Nõrga riigiidentiteediga venekeelsetest vastanutest 74% on arvamusel, et neil ei ole võimalik ühiskonda mõjutada, kuid ka tugeva riigiidentiteediga venekeelsetest on 57% arvamusel, et neil puudub võimalus ühiskonda mõjutada. (Vetik 2008, 6) Kõrge riigiidentiteediga Eesti venelased on skeptilised eestlaste ja vähemuste võrdsete võimaluste ning enda ühiskonda kaasamise, tulevikuperspektiivide ja ühiskonna arengute mõjutatavuse suhtes. (Vetik 2008) Hetkel leiab aset olukord, kus inimesed, kes riigi suhtes kuuluvustunnet tunnevad, ei saa oma etnilise päritolu tõttu riigi heaks oma panust anda ning neid ei tunnustata ega väärtustata põhigrupi ja seega

ka riigi poolt. Riigiidentiteedi etnilist olemust tuleks vähendada, et sellega saaksid end samastada ka teiste etniliste gruppide liikmed.

2.5 Ühise (riigi)identiteedi vajalikkus

Vetik toob enda riigiidentiteedi uuringus, kus respondentide riigiidentiteet oli määratletud suhtumisest eesti keele õppimisse, lippu ja kodumaa tunnetusse, välja, et tugev riigiidentiteet on seotud suurema usaldusega Eesti riigi ja eestlaste vastu. Tugeva riigiidentiteediga venekeelsed on märksa altimad kokkupuudeteks eestlastega. 44% nõrga riigiidentiteediga venekeelsetest suhtub positiivselt eestlastega ühes majas elamise, 35% puutub meeleldi kokku hobitegevuse käigus ja 26% suhtub positiivselt töökollektiivi, kus enamus oleks eestlased. Tugeva riigiidentiteediga vastanute puhul on need näitajad keskmiselt 81%. Üldises aktiivsuses on tugeva riigiidentiteediga Eesti venelased veidi tegusamad. Tugeva riigiidentiteediga venekeelsetest osaleb 35% ja nõrga riigiidentiteediga 27% kodanikuühendustes. Nõrga riigiidentiteediga venekeelsed on enam veendunud kui tugeva riigiidentiteediga venekeelsed, et eestlastel on nendest ühiskonnas toimimiseks üldjuhul veidi või palju paremad võimalused. Nõrga riigiidentiteediga grupp on tuleviku osas oluliselt pessimistlikum – vaid 57% vaatab tulevikku lootusega, samas kui tugeva riigiidentiteediga vastajate puhul teeb seda 80% vastajatest (Vetik 2008). Riigiidentiteedi tugevus vähendab vähemhäärvaks peetakse rahvussuhetele Eesti valitsuse poliitikat (Vetik 2008). Pooled Eesti venekeelsest vähemusest (51%), kel oli nõrk riigiidentiteet, tajusid rahvussuhteid pingelistena (Vetik 2008).

Seega on võimalik, et riigiidentiteedi tugevdamine soodustab usaldust Eesti riigi ja eestlaste suhtes, valmidust astuda eestlastega kontakti, suuremat ühiskondlikku aktiivsust, ühiskonna võrdsemana tajumist, optimismi tuleviku suhtes ja rahvussuhete vähempingelisena tajumist. Kõik need aspektid aitavad tagada ühiskonna stabiilsust, millest tulenevalt on tugevale riigiidentiteedile kaasaitamine Eesti sisemise ja välise julgeoleku küsimuseks, eriti arvestades ebastabiilset Venemaad (Vetik 2008).

3 Etniliste kogukondade ühtekuuluvustundest

Kuna riik ei saa juba ainuüksi oma alusdokumendi tõttu võimaldada etnilise vene kogukonnaga samaväärset suhet nagu valitseb eestlaste ja Eesti vahel, võib üritada suuremat ühtekuuluvustunnet otsides probleemile läheneda teisiti ja lisaks sihtriigi (Eesti) ja sisserännanud grupi (Eesti venekeelse elanikkonna) vahelisele suhtele vaadelda ka lõimumise protsessi kolmanda osapoole, domineeriva eestlaste grupi ja vähemusgrupi suhteid. Lõimumine inimühiskonnaga tundub humaanselt aspektist tähtsamgi kui lõimumine poliitiliste institutsioonidega. Pealegi, poliitilises ja kultuurisfääris sõltub edukas kohanemine suuresti laiema kogukonna hoiakutest ja seal on Eesti venekeelsete lõimimine problemaatiline, (Kruusvall et al. 2009, 15) seega sõltub lõimumine riigiga mõningal määral kohanemisest enamusrahvaga. Lähtudes arusaamast, et riik on nagu poliitiline katus, mille all tegutsevad Eesti puhul kaks suuremat etnilist gruppi, tuleks juhul kui katust ei saa vajalikul määral muuta, keskenduda nende katusealuste gruppide omavahelistele suhete edendamisele. Sedasi on võimalik suurendada ühtekuuluvustunnet ühiskonnas ning kuna eestlased on tugevalt riigiga selle etnilise ideoloogilise olemuse tõttu seotud, siis on võimalik, et heade suhete korral laieneb tulevikuperspektiivis ka riigipoolne vähemusgrupi kaasamine ja tunnustamine.

3.1 Etniliste kogukondade ühtekuuluvustunde suurendamise kasud

„Kodakondsuse omandamist ja eesti keele äraõppimist ei saa pidada imerohuks, mis automaatselt lahendab ka hoiakute ja meelsusega seotud integratsiooniprobleemid“ (Vetik 2008, 14). Seega, tuleks peale tehniliste aspektide tegeleda ka ühiskonna etniliste kogukondade mentaalse ühtekuuluvustunde suurendamisega, sest suurem ühtekuuluvustunne tõstab ühiskondlikku heaolu ja on kasulik kõikidele ühiskonnaosadele ja ühiskonnale tervikuna (Berry 2008 *in* Kruusvall et al. 2009). Kultuuriline avatus ja tolerantsus etnilistes suhetes on psühholoogiliselt tasuvamad kui nende puudumine ja toovad kaasa kõikide etniliste gruppide heaolu. (Oudenhoven, Hewstone, Brown 1986 *in* Valk et al. 2011) Ühtekuuluvustunde suurendamine on seega kasulik, kuna viib suurema ühiskondliku heaoluni ja panustab lõimumisse.

3.2 Etniliste kogukondade omavahelised suhted Eestis

Eestlased ja Eesti venekeelne vähemus on mõlemad samavõrd enda etnilisse gruppi kiindunud ja tunnevad samavõrd uhkust. Tugev etniline identiteet toob kaasa positiivsema suhtumise oma etnilise grupi liikmete suhtes (soov nendele lähemal elada). (Valk, Karu 2001) Mõlemad etnilised grupid Eestis omavad endast üldiselt positiivset arvamust. (Valk et al. 2011) Eestlaste ja Eesti venekeelse vähemuse etnilised grupid näevad enda gruppi positiivsemalt kui teisi gruppe. (Valk, Karu 2001) Nii Rootsi eestlased kui siinsed venekeelsed on ka kolmandas põlvkonnas suutnud säilitada üllatavalt tugeva seotustunde oma päritolugrupiga. (Valk: *Eestlaste, eesti venelaste...*)

Keskmiselt näevad venekeelsed eestlasi positiivses valguses, peaaegu sama positiivselt kui nad näevad ennast. (Valk, Karu 2001, 592) Venekeelsed on nõus ühel tänaval elades eestlastele lähemal elama kui eestlased venelastele. (Valk, Karu 2001, 593)

Eestlased näevad venelasi kaugeimate naabritena (Valk 2000). Eestlaste grupp vastandab end selgelt venelaste grupile ja peab oma ning teiste rahvuste vahel vahetegemist olulisemaks kui väliseestlased ja Eesti venekeelne vähemus. (Valk: *Eestlaste, eesti venelaste...*) Etniline eristamine on eestlastest enamusgrupi puhul palju kõrgem kui venelastest vähemusrupi puhul. (Valk et al. 2011) Eestlaste häiritus Eesti venelaste vähemuse käitumisest ja elulaadist on kaks korda suurem (31% häiris) kui vastupidine häiritus (14%) (Vetik 2008) Demograafilise analüüsi kohaselt on eestlaste seas häiritute osakaal kõige suurem Tallinnas (58%) vastajatest, mujal Eestis vähem (26%) (*ibid.*).

3.3 Mis suurendab ühtekuuluvustunnet?

3.3.1 Hoiakud Mõlema grupi puhul olenesid positiivsed grupivälised hoiakud madalast etnilisest eristamisest ja positiivsest grupisisisest hoiakust. (Valk 2000) Venelaste kõrge etniline uhkus seostus oma ja teise grupi positiivsemana hindamisega ning teiste suunalise suurema lugupidamisega. (Valk 2000) Olenemata enda etnilise identiteedi tugevusest hindasid eestlased väliseid gruppe negatiivsemalt kui Eesti venekeelsed neid. (Valk, Karu 2001, 597) Eesti venekeelse vähemuse nõrk etniline identiteet ei tõsta kuuluvustunnet Eestiga (Nimmerfeldt 2011, 217)

Eesti venekeelse vähemuse etnilise uhkuse toetamine soodustab venelaste lugupidamist ja positiivset suhtumist teiste gruppide suhtes ja venelaste etnilise identiteedi tugevus ei ole „takistuseks“ ühtekuuluvustunde saavutamisel.

Eestlastel seostus grupisisene hoiak enim etnilise eristamise ja grupivälise hoiakutega, puudus seos etnilise uhkuse ja etniliste hoiakute vahel ja grupi hoiakud enda suhtes pole seotud hoiakutega välise gruppide suhtes. (Valk 2000) Grupivälise hoiakute paranemine eeldab seega etnilise eristamise vähenemist.

3.3.2 Kontaktid Ühtekuuluvustunnet suurendavad etniliste gruppide suuremad omavahelised kontaktid. Sotsiaalse lõimumise (kontaktid) ja enesemääratlusliku lõimumise seost näitas eestlastest sõpru omava venekeelse vähemuse suurem kuuluvustunne Eestiga ja nõrgem seos Venemaa ning sealsete venelastega. (Nimmerfeldt et al. 2011, 90) Venekeelne kogukond Eestis põhjendab enda etnilist enesemääratlust eelkõige isikliku võrgustiku alusel (suhted, perekond ja sõbrad). Peamiselt venelastega kokkupuutujad peavad ka end venelaseks, kokkupuutudes ka eestlastega peetakse end Eesti venelaseks (Vihalemm 2007) Kõrgem sotsiaalne kapital seostub ka tugevama riigiidentiteediga. (Vetik 2008) Peaaegu pooltel nõrga riigiidentiteediga vastajatest ei olnud uuringus küsitluse nädalal olnud ühtki kontakti eestlastega, tugeva riigiidentiteediga venekeelsed puutuvad eestlastega aga palju rohkem kokku. (Vetik 2008)

Kontaktid eestlaste ja venelaste vahel on peamiselt harvad ja juhuslikud. (Nimmerfeldt 2011) Eesti venelased tähtsustavad sotsiaalset kapitali ja selle loomist vähe ning see soodustab sotsiaalse tõrjutuse levikut. Seda parandaks kodanikuaktiivsus, kuid kodanikuühiskond Eestis on nõrk ning ei soodusta alati Eesti venekeelse vähemuse edukat eneserealiseerimist. (Vihalemm, Kalmus 2009) Eesti venekeelse elanikkonna mõttemudelites ei väärtustata võrreldes eestlaste omaga sotsiaalset kapitali ja võrgustikuidentiteedi taastootmist (Vihalemm, Kalmus 2009). Venekeelsetel pole eriti eestlastest sugulasi. Ainult viiendikul (18-19%) Eesti venekeelsest vähemusest on pooled või enamad naabritest, õpingu- ja töökaaslastest eestlased (Vetik 2008) Sotsiaalne lõimumine aitab enesemääratluslikule lõimumisele kaasa, kuid seda esineb liiga vähesel määral. Seega tuleks suurema ühtekuuluvustunde saavutamiseks

propageerida venekeelsete seas sotsiaalse kapitali loomist ehk kahe rahvuse esindajate tihedamaid ja sügavamaid sotsiaalseid kokkupuuteid ning gruppideüleseid kontakte tuleks propageerida ka eestlastes.

3.4 Mis vähendab ühtekuuluvustunnet?

3.4.1 Gruppidevahelised suhted Grupi staatusele (enamus või vähemus) ja etnilisele identiteedile (etniline eristumine ja etniline uhkus) lisaks mõjutavad etnilise identiteedi ja välistesse gruppidesse suhtumise seost sisemise ja välise grupi omavahelised suhted. (Valk, Karu 2001, 598) Seega gruppidevahelised halvad suhted tekitavad identiteedi ja välise grupi vahel pingeid ja neid tuleks vältida.

3.4.2 Tugev etniline eristamine

Sotsiaalne võrdlus on identiteedi moodustamisel tähtis aspekt (Tafjel, Turner 1979; Turner et al. 1987 *in* Valk, Karu 2001). Enamikes etnilise identiteedi uuringutes leidub teistest eristumise ja enda grupi eelistamise aspekte või mõlemaid korraga, mis on seotud keele, usu, sõprade ja partneritega (Phinney 1990 *in* Valk, Karu 2001). Väga intensiivselt enda samastamine mõne grupiga toob tõenäoliselt kaasa enda grupi ja teiste gruppide vastanduvate aspektide tundlikuma taju (Valk 2000). Inimesed, kes end liiga intensiivselt oma grupiga samastavad, käituvad tihti enda identiteeti ohustatuna tundes väliste gruppide eristamisega (Branscombe et al. 1993 *in* Valk, Karu 2001). Tugevalt ja kitsalt end etnilise grupi järgi määratlevad inimesed hindavad konkureerivaid või ohustavaid välisgruppe negatiivselt (eestlased Eesti venelasi ja Eesti venekeelsed eestlasi) (Valk, Karu 2001). Etnilise identiteedi ja etniliste hoiakute vaheline seos võib oleneda kindlast identiteedi tahust. (Valk, Karu 2001, 597) Väga tugeva etnilise enesemääratlusega eestlastel kipub olema venelaste suhtes negatiivne suhtumine. (Valk, Karu 2001, 593) Seega, võib eestlaste identiteedi ja venelaste grupi negatiivsena nägemise vaheline seost seisneda ühes kindlas eestlaste identiteedi tahus. See annab alust oletada, et eestlaseks olemise identiteet on seotud teatud identiteedi tahus või tahkudes vastandumisega venelastele ning mida tugevamalt inimene end eestlasena määratleb, seda suurem on ka tema tõenäosus Eesti venelasele vastanduda ja see takistab ühiskondlikku ühtekuuluvustunnet teise etnilise grupiga. Soov etniliselt eristuda tõstab eestlaste seas negatiivset suhtumist väliste gruppide suhtes (näiteks paigutada nad ühel tänaval elades endast kaugemale). (Valk, Karu 2001, 596). Eestlased võivad

etniliseks eristumiseks seega kasutada teiste suhtes negatiivseid hoiakuid ehk teiste endast halvemana nägemist. Eesti eestlastele oli eesti identiteet paratamatus, millega tuli leppida ja võimalusel selle üle uhke olla. (Valk: *Eestlaste, eesti venelaste...*) Enda etnilist identiteeti näevad eestlased primordiaalselt (Vihalemm 2007), seega on eestlaste nägemuses identiteet midagi fikseeritud, mis on vastanduva identiteeditahu olemasolul venekeelse vähemusgrupi suhtes halb, kuna „põlistab“ seda vastandumist. Eestlaste tugev identiteet on seega lisaks enda grupi positiivsemana nägemisele seotud negatiivsete hoiakutega teise etnilise grupi suhtes. Etnotsentrism põhjustab suurema tundlikkuse ohtude ja konkurentsi suhtes ning see omakorda toob kaasa välise grupi suunalise eristamise ning sellesuunalised negatiivsed hoiakud.

3.5 Assimileerumissurve

Assimileerimissurve taju puudumine suurendab tugeva kuuluvustunde tõenäosust 2,96 korda (Nimmerfeldt 2011). Ohu tajumine enda kultuurilisele identiteedile mõjub kuuluvustundele riiki ja ühiskonda väga halvasti – nendel, kes ei taju ohtu enda kultuurilisele identiteedile on tugeva kuuluvustunde võimalikkus 8,83 korda kõrgem (*ibid.*)

3.6 Soovitused etniliste kogukondade ühtekuuluvustunde suurendamiseks?

Eesti venekeelse vähemuse ühtekuuluvustunde võimalikkust teise grupiga suurendas assimileerimissurve puudumine ja turvatunne enda kultuurilise identiteedi suhtes. Head gruppidevahelised suhted, kontaktid eestlastega ehk sotsiaalse kapitali loomine ja sotsiaalne lõimumine ning Eesti venelaste etnilise uhkuse toetamine.

Kuigi venekeelne kogukond näeb eestlasi positiivses valguses ja on nõus nendega koos lähestikku elama, soovivad eestlased elada venelastest võimalikult kaugel, on nendest rohkem häiritud, tajuvad neid ohuna, eristavad neid ja näevad neid negatiivses valguses.

Pole võimalik kuuluda gruppi, mille liikmed kuuludasoovijat ei tunnusta, seega on grupipoolne tunnustamine määrava tähtsusega (Valk 2010). Eestlaste ja venelaste ühtekuuluvustunde tõstmine on problemaatiline, sest eestlased soovivad end venelastest eristada ja näevad neid negatiivselt ehk ei aktsepteeri „ühena omadest“. Ilma tunnustuseta pole võimalik venelastel eestlastega ühte gruppi (näiteks ühise riigiidentiteedi alla) kuuluda.

Selleks, et ühtekuuluvustunne suureneks, tuleks vähendada eestlaste ohutunnet Eesti venelaste suhtes ning soovi neid eristada, sest soov eristuda põhjustab eestlaste puhul teise grupi suhtes negatiivset hoiakut, mis soodustab vastandamist ja kahjustab seeläbi ühtekuuluvustunnet gruppideülel tasandil. Need, kes väga intensiivselt end etnilise grupiga samastavad ja kelle puhul on enda grupiga samastamine seoses teise grupi eristamisega, tajuvad tõenäoliselt enda grupi ja teiste gruppide vastanduvaid aspekte teravamalt, seega tuleks etnotsentrismi gruppideülese ühtekuuluvustunde huvides hoiduda. Kõrgem etnilistele gruppidele vastuvõetav riigiidentiteet, eeldab avatumat (kõrge etniline uhkus ja madal grupiline eristamine) etnilist identiteeti. (Valk et al. 2011, 55) Teisisõnu ühise riigiidentiteedi konstrueerimine ja propageerimine on kasutu kui üks grupp tajub teiselt grupilt ohtu, tahab teist endast eristada ja näeb teist negatiivselt.

On tõenäoline, et eristamine ja teise grupi negatiivsest nägemine eestlaste puhul on põhjustatud ohutundest teise grupi ees, kuid see paistab olevat ülepaisutatud. Laiaulatuslik kollektiivne mobiliseerumine Eesti venekeelse vähemuse puhul pole seoses sotsiaalset kapitali taastootva kultuuriformaadi puudumise ja grupi nõrga ühtekuuluvusega tõenäoline. (Vihalemm, Kalmus 2008, 923) Eestlaste seas tuleks propageerida vaadet, et Eesti venekeelse vähemuse suurem kaasamine avalikus sfääris ei ohusta eestlaste etnilist gruppi ega selle identiteeti. „Eestlaste isiklik ja kollektiivne *turvatunde* otsimine peaks (kui see saavutatakse) edendama positiivseid kultuuridevahelisi suhteid riigis tervikuna. Ent kui see kindlustunne saavutatakse teiste Eestis elavate etno-kultuuriliste gruppide turvatunde õõnestamise või ohustamisega, siis kultuuridevahelised suhted halvenevad.“ (Berry 2007, 28) Ilma enamusrahva toetuseta pole lõimimine võimalik ja hetkeseisuga toetab ainult kaks kolmandikku eestlastest mitmekultuurilisuse ideed (Valk et al. 2011, 54).

4 Etniliste identiteetide konfliktist

Eelnevast peatükist selgus, et halvad gruppidevahelised suhted ja assimileeriv surve muudavad Eesti venelaste hoikuid teise grupi suhtes negatiivsemaks ja etnilise uhkuse toetamine positiivsemaks. Eestlased tajuvad Eesti venekeelses vähemuses ohtu ja soovivad neid eristada ning näevad neid seetõttu negatiivselt. Eristamissoov paistis tulenevat mingist identiteedi tahust või tahkudest.

Kuna ühepoolne assimileerimissurve kutsub enda identiteedi ohustatuna tundmise tõttu teises grupis esile negatiivseid hoikuid ja see, et eestlased näevad seoses ohust põhjustatud eristamisel venelasi neid mingite identiteedi komponentide alusel eristades negatiivsena oleks vajalik uurida milline eestlaste identiteedi osa mõjub venelastele assimileeriva ohuna ning mis eestlaste identiteedis vastandab venelastele. Teades neid kahte aspekti oleks võimalik nendega gruppidevahelise parema suhtluse propageerimisel ning riigitasandi identiteediloomes arvestada.

4.1 Assimileerimissurve põhine identiteetide konflikt

Valk ja kolleegid toovad esile kolm peamist teoreetilist mudelit selgitamaks seoseid gruppidevahelise eristamissoovi ja riigiidentiteedi tekkimise vahel.

Optimaalse eristamise teooria väidab, et optimaalse sotsiaalse identiteedi aluseks on see kui korruga on rahuldatud soov ennast teistest eristada ning samas soov tunda ennast teistpoolt kaasatuna, millest tuleneb, et etnilise vähemuse jaoks on liiga assimileeriv riiklik identiteet vastuolus nende sooviga enda eripära säilitada. (Gaertner et al. 1993, Hewstone et al. 2002 *in* Valk et al. 2011)

Ühise sisegrupi teooria väidab, et ühine etniliste gruppide ülene riigiidentiteet, mida jagavad kõik grupid neutraliseerib gruppidevahelist diskrimineerimist, andes gruppidele teiste suhtes ühed ja samad välised piirid. Selline mõju alati ei kehti, sest sotsiaalse staatuse poolest erinevate gruppide puhul konstrueeritakse etniliste gruppide ülene identiteet domineeriva grupi omaduste ümber ning vähemusgrupid on sellele vastu. (Lipponen et al. 2003, Mummendey and Wenzel 1999, Sidanius et al. *In* Valk et al. 2011)

Vastastikuse gruppidevahelise eristamise mudel liidab kaks ülejäänud mudelit ning rõhutab eristavate piiride ja samas ühise etniliste gruppide ülese identiteedi tähtsusi korraga. Selle järgi tuleks ühise identiteedipoole liikumisel säilitada ka etniliste gruppide identiteedid. (Hewstone and Brown 1986 *in* Valk *et al.* 2011)

Etnilistel gruppidel on soov säilitada enda erinevus teistest gruppidest ning kui gruppideülene ühine identiteet seda ei võimalda, ei võta grupid ülest identiteeti vastu. Käesolev töö lähtub eeldusest, et hetkel pakutav Eesti riigiidentiteet, olles seotud eestlaste etnilise identiteediga, võib venekeelsele vähemusgrupile mõjuda assimileerivalt ning takistab seetõttu, optimaalse eristamise teooria alusel, venelaste grupi suuremat lõimumist Eesti ühiskonda.

Seoses sellega, et Eesti riigi identiteet on mõjutatud eestlaste etnilisest identiteedist, on sobiv vaadelda eestlaste identiteedi komponente, mis Eesti venekeelsele vähemusele ei sobi, et tuvastada need komponendid, mis tuleks riigiidentiteedist distantseerida, võimaldades sellega riigiidentiteedi suurema avatuse Eesti venekeelse kogukonna jaoks.

4.2 Etnogenees ja identiteetide vastandamine

Vastandavate identiteediaspektide uurimisel tuleks lähtuda etnogeneesi protsessist. „Kognitiivselt on etnogenees protsess, millega luuakse etnilisi kategooriaid (Lakoff 1987, Brubaker *et al.* 2004 *in* Ehala 2009, 66). „See kategoriseerimisprotsess toimub kommunikatiivsel teel ja sisaldab kahesuguseid tähendusloome protsesse – ühendamist ja vastandamist. Ühendamine on tähendusloome, millega olemasolevate sotsiaalsete rühmade vahel leitakse ühistunnuseid ning nende tunnuste sotsiaalse kommunikatsiooni abil ehitatakse nende tunnuste sotsiaalse kommunikatsiooni abil ehitatakse üles kõrgema taseme ühendavaid sotsiaalseid kategooriaid ja neile vastavaid kollektiivseid identiteete“ (Hornsey, Hogg 2000 *in* Ehala 2009, 66-67). Vastandumise abil eristatakse sama tasandi sotsiaalseid kategooriaid. (Barth 1969, Pachucki *et al.* 2007 *in* Ehala 2009, 67) Vastandamise eesmärk on rühmasisene mobilisatsioon ja rühmaliikmete positiivne kollektiivse enesehinnang. Ühendamine ja vastandamine leiavad aset kõigil ühiskonnagrupi tasanditel (Ehala 2009, 67). Vastandava etnogeneesi tulemus on kõrgema kategooria lõhkumine seda moodustavate gruppide vastandumise rõhutamise tulemusel. (Ehala 2009) Ühine vaenlane, ühised eesmärgid ja ühendav identiteet ning

nende efektiivne kommunikeerimine, mis muidu on etniliste gruppide ühendamise aluseks ühiskonnas, saavad etnilise konflikti puhul aluseks olemasoleva kõrgema kategooria lammutamiseks. (Ehala 2009)

4.3 Etnilise identiteedi komponendid

Smithi (1991) järgi omab etniline grupp kuute dimensiooni: nimi, müüdid, ajalooline mälu, „kodumaa“, üks või mitu kultuurilist elementi (keel, tavad või usk) ja solidaarsustunne. Uurimustöö analüüsib Eesti venelaste seas nendest aspektidest autori hinnangul asjakohaseimaid, eesmärgiga tuvastada, millised komponendid ei seostu eestlaste enamusgrupi omadega ja võivad põhjustada assimilatsioonisurve tajumist ning ei sobiks seega ühise riigiidentiteedi konstrueerimisel, viimase komponentideks ning millised etniliste identiteetide komponendid sobivad või vähemasti pole vastuolus ja panustavad seega kogukondadeülesesse identiteeti. Lisaks püüab töö tuvastada millised identiteediosad Eesti venekeelse vähemuse puhul on eestlaste enese venelastest eristamise ja kahe grupi ühist kõrgemat identiteeti takistava vastandava etnogeneesi aluseks. Lisaks Smithi väljatoodud etnilistele identiteedi kategooriate analüüsile vaatleb töö võimaliku ühisidentiteedi komponendina ka globaliseerumisest ja avatusest Läände tulenevat identiteeti ning kodanlikule riigiidentiteedile omase kodanikuidentiteedi tähtsust Eesti venelaste jaoks ning Venemaa mõju identiteetide tähendusloomele.

4.4 Venemaa mõju

Vastavalt Rogers Brubakeri kolmikneksuse teooriale tuleks etnilisi suhteid analüüsides arvestada kolmikneksuse mudeliga, mis koosneb kolmest omavahel seotud muutujast: rahvustav riik (etniliselt heterogeenne, aga kujutletav rahvusriigina), rahvusvähemus (märkimisväärne, ennast teadvustav ja (teatud määran) organiseerunud kuid poliitiliselt võõrandunud) ja väline rahvuslik „kodumaa“ (riik, kus võimueliit defineerib teises riigis elavaid rahvusrühmi kaasmaalastena). (Brubaker, Rogers 1996) Eesti kontekstis oleksid need komponendid vastavalt Eesti Vabariik, Eesti venekeelne vähemus ja Vene Föderatsioon.

4.4.1 Venemaa kui oht Eesti geopoliitilist paiknemist ja ajalugu arvestades tasuks uurida Venemaad kui ohtu või vaenlast Eesti kahe etnilise grupi silme läbi. Venemaapoolse ohu olemasoluga Eesti arengule nõustus üle 80% eestikeelsetest ning üle 70% venekeelsetest vastajatest. Seega võib väita, et valdav enamus ühiskonnast

tajub Venemaad ohuna Eestile. (Vetik 2008, 12) Nii eestlased kui ka eestivenekeelsed tajuvad kõige enam Venemaa ohtu Eesti majandusarengule ning kõige vähem ohtu Eesti iseseisvusele. (Vetik 2008, 13) Eesti iseseisvusele tajuvad Venemaal ohtu umbes pooled eestlastest (53%) ja kümnendik (10%) eestivenelastest. (Vetik 2008, 13) Eesti majandusarengule peab Venemaad ohtlikuks 50% venekeelsest vastajatest, eestlastest on samal arvamusel 78% vastajatest. (Vetik 2008, 13) Ohtu Eesti rahvussuhetele näevad Venemaal umbes kolmandik (31%) eestivenelastest ja ligi kolm neljandikku eestlastest. (Vetik 2008, 14) Olgugi, et Venemaad nähakse üldiselt gruppideüleltselt ohuna, peab eestlaste etniline kogukond Idanaabrit Eestile kordi suuremaks ohuks kui venelaste etniline kogukond.

4.4.2 Ajaloost tulenev vastandamine Tsaaririigi ja eriti Nõukogude Liidu pärand mõjutab Venemaad tänaseni. Paljud venelased ei suuda ette kujutada, Venemaa loobumist traditsioonist näha end suurvõimuna. Venemaa naabrid on sellest teadlikud ning vaatavad riigi tegevusi läbi selle prisma. (Garnett 1997)

Ajalugu on Balti riikide ja Venemaa suhteid oluliselt mõjutanud. Erinevad ja täielikult vastanduvad käsitlused on kasvatanud eelarvamusi ja stereotüüpe. Pärast Nõukogude Liidu lagunemist levisid vastandlikud retoorikad kahe riigi poliitiliste eliitide seas kulutulena, tuues kaasa suhete halvenemise. (Mihkelson 2003, 272)

Peamiseks konfliktikohaks on II maailmasõda ja sellega seonduv. Eesti riigi ja Venemaa ajalookäsitlused vastanduvad. Eesti ja Venemaa paljude vastasseisude tuum seisneb ajaloo tõlgendamises seoses Balti riikide okupeerimisega (Ehin, Berg *in* Schulze 2010, 366). Venemaa juhtkond tunnistab, et salajased kokkulepped Saksamaaga olid olemas, kuid eitab Balti riikide okupeerimist. Venemaa seisukoht on, et Vene vägede Baltikumi hõivamine oli kooskõlas rahvusvahelise õigusega (kuna sel hetkel ei keelanud rahvusvaheline õigus jõuga ähvardamist). Venemaa saatis oma väed Baltikumi, viimasel hetkel andsid Balti riikide juhtkonnad oma nõusoleku Vene vägede sissetoomiseks. Seega ei saa Venemaa meelest rääkida relvastatud sissetungist ning okupeerimisest. Venemaa seisukoht on samuti, et Balti riigid avaldasid ise soovi saada osaks Nõukogude Liidust. See jääk ja küüniline retoorika on Venemaa ja Baltikumi teineteisemõistmisel olnud suureks komistuskiviks. Kui arvestada Baltikumi ja

Venemaa suhete psühholoogilist tausta, siis on 1940. aasta küsimus probleeme tänapäevases omavahelistes suhetes võimendanud. (Mihkelson 2003, 272)

Venemaa aktiivsus süvendab ajaloolist pärandit, mis põhjustab kaitsvat reaktsiooni Eesti eliidi seas ning süvendab etnilisi pingeid Eesti ühiskonnas viisidel, mis töötavad lõimumisprotsessi vastu. (Schulze 2010, 367) Sotsioloogilised uuringud, mis viidi läbi vahetult enne kriisi (Pronksöö), näitavad teravnenud etnilist opositsiooni eestlaste ja venelaste vahel ning vene noorte üldist võõrandumise tunnet Eesti ühiskonnast (Ehala, Korts *in* Schulze 2010, 367). (Schulze 2010, 367)

Suur osa Vene identiteedist (ühine ajalooline mälu), mida kannab ka Eesti venekeelne vähemus, põhineb ajalool, eriti II maailmasõjal, mida romantiseeritakse ning end soovitakse näha kui „Euroopa päästjaid“. Seega on seda ajastut puudutava teiste rahvuste suunalise ülekohtu tunnistamine võimatult raske. Nõukogude Liidu vead on aga lahutamatu osa eestlaste identiteedist, samuti Eesti ajalootõlgenduse läbi. Emotsionaalsust lisavad antud küsimusse ka Nõukogude režiimi põhjustatud kannatused eestlastele (küüditamised, hukkamised, jt represseerimised), mis on paljudel eestlastel tänaseni meeles.

Olgugi, et Nõukogude Liiduga seonduvate nostalgiliste kategooriate omaksvõtt enesemääratlemisel pole sage, teeb seda üks osa venekeelsetest respondentidest Eestis. (Vihalemm, Masso 2007) Läbiviidud identiteediuring näitas, et end kas kindlalt või osaliselt Nõukogude Eesti elanikuks pidas 25% respondentidest ja Nõukogude inimeseks 23%. (Vihalemm, Masso 2007) Antud kategooriaga seostub enesemääratlemisel vähim kategooria Eesti kodanik, millest võib järeldada, et Nõukogude Liiduga seonduv enesemääratlemine on ideoloogiline ja poliitiline protest, mitte nostalgiline elustiiliga seonduv igatsus. (Vihalemm, Masso 2007) Nõukogude Liiduga seonduv määratlemine kannab endas ideoloogilise ja poliitilise protesti ideed ning sellest tulenevalt võib etnolingvistiline grupp seda mõningal määral protestina kasutada. (Vihalemm, Masso 2007) Venekeelsed ei distantseeru järsult mineviku identiteedimudelitest, vaid kohandavad neid uutele oludele. Inimesed seostavad mineviku identiteete uute identiteetidega, et üleminekuperiood oleks harmoonilisem. (Vihalemm, Masso 2007)

„Eesti venekeelsed on ajalooliselt ja kultuuriliselt seotud Venemaaga, kuid eestlaste jaoks on Venemaa pigem „negatiivne teine“, tekitades hirmu ja ebaturvalisust“ (Vetik 2007). Seoses Venemaapoolse ohu tajumisega, tajutakse Eesti riigiga etniliselt seotud oleva eestlaste grupi poolt venelastes ohtu ja nähakse nende katsetes saavutada enda poliitilisi ja kultuurilisi eesmärke nagu näiteks esindatus parlamendis, inimõigustega seonduv tegevus, vene keele ja venekeelse haridusega seonduvad küsimused Eesti riigi suhtes vaenulikku tegevust. Seetõttu on Eesti venelaste kultuuridevaheline lõimumine Kruusvalli ja ta kolleegide (2009) hinnangul võimalik vaid sotsiaalmajanduslikus sfääris ning keeruline kultuurilises ja poliitilises sfääris.

4.4.3 Venemaa kaasmaalastepoliitika Venemaa enesemääratlemine neoimperialismi läbi tõi kaasa Venemaa diaspora kaasaamise riigi neoimperialistlikku kogukonda. Eesti, Läti ja vähemal määral ka Leedu hakkasid seoses vene diasporaaga saama kriitikat, mis mõjub rünnakuna nende suveräänsusele ja ärritab neid riike (Morozov 2004) Venemaa avaldab Eestile kriitikat ja survet venekeelset vähemust puudutavates poliitikates järeleandmiste (kodakondsus ja keelepoliitika) asjus. Venemaa on end korduvalt deklareerinud venekeelse diaspora „kaitsjaks“ ning kasutanud mitmeid erinevaid strateegiaid, et survestada Eesti valitsust muutma oma piiravat kodakondsus- ja keelepoliitikat. (Melvin *in* Schulze 2010) Venemaa kasutab Eesti suhtes nii sõjalist survet kui majanduslikke sanktsioone, levitab Eesti valitsuse ja kodakondsuspoliitika vastu väärinfot ning kasutab rahvusvahelisi institutsioone areenina, kus Eesti valitsuse peale kaevata. (Berg, Ehin et al. *in* Schulze 2010)

Kuna Eesti riik ja Venemaa vastanduvad (seoses erinevate ajalookäsitluste ja Venemaa ambitsioonidega) siis tekib vastandumine Eesti riigile ka selle osa Eesti venelaste seas, kes on Venemaaga seotud. Näiteks, inimeste puhul, kes kindlalt ei plaani Venemaale elama asuda, on tugeva riikliku kuuluvustunde võimalikkus ligi 2,32 korda kõrgem kui neil, kes võib-olla või kindlalt seda teha plaanivad. (Nimmerfeldt 2011, 214-215) Inimeste puhul, kes ei pea Venemaad enda kodumaaks, on tõenäosus Eestis tugevat kuuluvustunnet tunda 3,33 korda kõrgem kui nendel, kes Venemaad enda kodumaaks peavad. (Nimmerfeldt 2011, 215) Eestis elavate Vene kodanike seas Eestis on pigem tugev või tugev riigiidentiteet vaid neljandikul. (Vetik 2008, 4) Seega, kuigi eestivenelaste etniline identiteet ei vastandu riiklikule eesti identiteedile (Valk 2011),

esineb seos Eesti venekeelsete Venemaaga seotuse ja nende võimaluse vahel saavutada ühtekuuluvustunnet Eestiga.

4.4.4 Eesti venekeelse rahvusvähemuse seosest Venemaaga Venelaste isiklik suhe Venemaaga pole kuigi intensiivne. 41% venekeelsetest pole kunagi Venemaal käinud, 23% on seal käinud korra ja 16% kaks korda viimase 5 aasta jooksul. Venekeelsete Venemaal käimine on enamasti lühike, kestes 1-3 nädalat ning selle eesmärk on külastada peret või käia puhkamas. (Nimmerfeldt 2011, 217) Lähtudes sellest, et venekeelsed, kes omavad eestlastest sõpru, tunnevad suuremat kuuluvustunnet Eestiga ja nõrgemat seost Venemaaga ja Venemaa venelastega. (Nimmerfeldt et al. 2011, 90) võib väita, et Eesti venekeelsed oleksid Venemaa mõjutuste suhtes vähemtundlikumad kui nad oleks Eesti ühiskonda sotsiaalselt rohkem lõimunud. Struktuurne lõimumine (õigused ja juurdepääs institutsioonidele) vähendab diasporaa identiteeti. Struktuurselt kõige vähem lõimunud 2. Põlvkonna grupp pidas kõige rohkem enda kodumaaks Venemaad ja ennast osaks Venemaa venelastest. (Nimmerfeldt et al. 2011) Halb juurdepääs institutsioonidele ja õiguste puudumine suurendab tõenäosust samastuda teise riigi, riigiga kes tekitab eestlastes ohutunnet.

4.4.5 Venemaa ja massikommunikatsioon Eelnevalt selgus, et Eesti venelaste isiklik kontakt Venemaaga pole tugev, mis annab põhjuse eeldada, et suur roll Venemaagapoolsete narratiivide propageerimisel on seotud meediaga. Näiteks, venekeelne ajakirjandus rõhutab positiivset ajaloolist Venemaa kuvandit kohalikus kultuuri- ja kodanikuelus ning seab kahtluse alla Venemaa kui „negatiivse kolonisaatori“ pildi, aidates sellega kaasa põlisrahva poolt vihatud impeeriumi diasporaa kuvandile. (Vihalemm, Jakobson 2011) Ajakirjandus kommuniqueerib näiteks Peeter Suure positiivset rolli seoses Eesti ja Põhjasõjaga ning Teise maailmasõja Eesti nägemusest erinevat käsitlust, mis rõhutab Nõukogude Liidu positiivset rolli. (*ibid.*) Eesti ja Venemaa erinevad ajalookäsitlused vastanduvad eestlaste ja venelaste identiteetide osana, vähendades gruppide ühtekuuluvustunnet. Kaks kolmandikku (68-69%) venekeelsetest peavad okupatsiooni ja sõjaga seotud kogemusi rahvussuhteid häirivateks. (Vetik 2008, 12) Kuna Venemaa ajalookäsitlus, mis jõuab Eesti venekeelseteni (peamiselt venekeelse inforuumi vahendusel) erineb Eesti ajalookäsitlusest (mida jagavad eestlased), siis on ühise ajaloolise mälu komponent ühisidentiteedi loomisel problemaatiline. Ilmneb selgelt, et tuleks rohkem panustada

Eesti eestlaste ja venekeelsete vahelisse selgitustöö tegemisse ja ühtsema ajalookäsitluse propageerimisse. Uurimist vajaks kuidas Vene Föderatsiooni destabiliseerivat mõju (eriti eestlastele vastanduva ajalookäsitluse propageerimise mõistes) oleks võimalik vähendada kuna see rikub Eesti kahe etnilise grupi vahelisi suhteid. Kuna Venemaal ja üldise mõistena venelastel kipub ajaloolistel põhjustel eestlaste jaoks olema negatiivne tähendus oleks ehk hea mõte Eestis elavate venelaste puhul kasutada mõistet Eesti venelased.

4.5 Kodumaa

Paljudel Eesti venekeelsetel elanikel on kaksikidentiteet, mis erinevate uuringute järgi peab oma koduks ja kodumaaks Eestit, kuid samas on kultuuriliselt ja keeleliselt seotud vene päritoluga. (Valk: *Eestlaste, eesti venelaste...*) Umbes kolmandik Eesti venekeelsest vähemusest peab end eestivenelaseks ehk on kaksikidentiteediga. (Valk 2011) Osa venekeelseid Eestis määratleb end asukohapõhiselt kas Eesti elanikuks või Baltikumi elanikuks. Antud kategooria on enda kohapõhise iseloomu säilitanud läbi aja, sest sedasi määratlesid venekeelsed respondendid end retrospektiivsel hinnangul väidetavalt ka 80. aastate lõpus. (Vihalemm, Masso 2007) 81% respondentidest pidas end kindlalt ja 7% osaliselt Eesti elanikuks. (Vihalemm, Masso 2007) Eesti eestlastel on identiteedi keskpunktiks maa ja keel. (Valk: *Eestlaste, eesti venelaste...*) Mõlemad Eesti etnilised grupid seostavad end Eesti territooriumiga, mis toetab selle komponendi abil ühise identiteedi konstrueerimisest.

4.6 Kultuur (keel)

Kuna Kultuurilise identiteediosa tähtsaim aspekt Eesti etniliste gruppide vahel seostub keelega, siis tasub analüüsida keele tähtsust ühises riigiidentiteedis. (keeleõpe) ja enesemääratlusliku (ühtekuuluvustunne) lõimumise seost näitas see, et venekeelsed, kes oskavad paremini eesti keelt, omavad rohkem eestlastest sõpru, tunnevad suuremat kuuluvustunnet Eestiga, nõrgemat seost Venemaa ja Venemaa venelastega. (Nimmerfeldt et al. 2011, 90) End uuringus ise „Eesti venelaste“ gruppi paigutanute puhul tugevdas hea eesti keele oskus nende Eesti avatud identiteeti. (Valk et al. 2011, 51) Seega seostub eesti keele oskus venelaste kuuluvustundega Eestiga. Seos pole aga kindel, sest kodakondsus ja keeleoskus üldiselt soodustavad aga ei too endaga tingimata kaasa tugevat riigiidentiteeti. (Vetik 2008, 3)

Üleminekuperioodil olid Eesti kaks etnolingvistilist gruppi omavahel polariseerunud. (Vihalemm, Kalmus 2008, 923) Pärast Nõukogude Liidu lagunemist on Eesti venekeelsed hakanud mõistma keele sümboolset väärtust kuuluvuse indikaatorina. Selle sümboolset sisu taastoodetakse igapäevases suhtluses mõlemate nii venelaste kui eestlastega. Eesti venelaste puhul on isikliku võrgustiku identiteet seotud keelega. Suurim osa venelastest määratleb end etno-lingvistilistel alustel venekeelseks ja venelaseks. (Vihalemm, Masso 2007, 82) 74% respondentidest pidas end kindlalt ja 14% osaliselt venekeelseks. 11% pidas end osaliselt ja 79% kindlalt venelaseks. (Vihalemm, Masso 2007, 90) Antud kategooria esindajad pidasid retrospektiivselt end 1980. aastate lõpus Nõukogude inimeseks, mis näitab et omal ajal riigi poolt pakutud nõukogude inimese identiteet on paljude inimeste puhul asendunud etnolingvistilise identiteediga. Etno-lingvistiline enesemääratlemine seostub territoriaalse enesemääratlemisega, tekitades suurema territoriaalse ja etno-lingvistilise enesemääratlemise kategooria. (Vihalemm, Masso 2007) Eestlased peavad keele õppimist emotsionaalse seotuse ning lojaalsuse tunnuseks. (Vetik 2008) Eestivenelaste endi jaoks omab emotsionaalset sidet nendega tõenäoliselt hoopis vene keel. Eesti keele õppimine omab pigem pragmaatilist vahendi tähendust, sest sellega ei seostata oma meelsust, vaid pigem paremaid karjäärivõimalusi ning elus edasijõudmist. (*ibid.*) Erinevad keele tähendused ja poliitilised pinged soodustavad kahe grupi teineteise negatiivsena tajumist. Eesti venekeelne vähemus tajub eesti keele tähtsustamist assimilatiivse survena ja eesti keele mitteoskamist eestivenelaste poolt tajutakse eestlaste seas ebalojaalsuse ning suurriikliku mentaliteedi määrgina, arvestamata objektiivseid põhjuseid nagu näiteks praktiseerimisvõimaluste puudumine ja õppimist raskendav kõrge vanus. Kuigi kummagi grupi hirmud teise suhtes ei pruugi olla täiesti alusetud on eelarvamused ja negatiivsed hoiakud väga laialdased. (Vetik 2008) Rahvussuhete puhul peavad eestlased kõige häirivamaks eestivenelaste eesti keele mitteoskamist – 40% väga häirivaks ning 45% mõnevõrra häirivaks. (Vetik 2008) Eestlaste jaoks omab emotsionaalset tähendust eesti keel ja venelaste jaoks omab emotsionaalset tähendust vene keele säilitamine, seega eesti keel kui identiteedi osa ei ühendaks emotsionaalselt Eesti kahte etnilist gruppi riigi tasandil, isegi kui kõik seda rääkida oskaksid.

Eestlaste seas on isiklikel võrgustikel põhinev identiteet ja etniline identiteet nõrga seosega, 15-29 aastaste respondentide seas need identiteetide kategooriad lahknenu.

Eesti noored ei suuda kergesti oma etnilise kuuluvusega seoseid luua ja kirjeldada (Vihalemm 2007) Eestlased ei kasuta enam niipalju isiklikus ringkonnas keele praktiseerimist kui etnilisuse tunnust, selle asemele on tulnud Eesti saavutuste üle rõõmustamine ja välissuhtlus. (Vihalemm 2007, 488) Seega on eestlaste puhul keele ja etnilisuse seos nõrgenenud, soodustades võimalikku gruppidevahelist väiksemat tundlikkust sel teemal. 80% eestlastest ja üle 90% venekeelsetest leiab, et vähemuste kultuuri, hariduse ja identiteedi säilitamine on oluline. Arvamuskeskkond eestivenelaste riigiidentiteedi ja etnilise identiteedi positiivseks seostamiseks on Eesti ühiskonnas soodne (Vetik 2008) ning on lootus, et keelel põhinev vastandumine tulevikus kaob. Eesti keel võib küll olla üheks etnilisi grupe ühendavaks identiteedikomponendiks (riigiidentiteedi puhul), kuid alusetu oleks eeldada mõlemalt etniliselt grupilt sellele võrdse emotsionaalse tähenduse omistamist. Seoses selle tugeva seotusega etnilise identiteediga ei tohiks vene keelde suhtuda ründavalt ega negatiivselt ning propageerida nägemust nagu eesti ja vene keel konkureeriks, sest see võib esile kutsuda etnilise vastandamise. Eesti keel on riigikeeleks ning eestlastel pole takistusi omavahelises suhtlemises, seega pole põhjust näha teisi keeli kui ohustajaid ja konkurente. Eestlased peaksid vähendama keele liigset seostamist riigiga, vaid vaatlema seda pigem kui märkide süsteemi, mille eesmärk on suhtlemise soodustamine ning mõistma, et üks keel ei välista tingimata teist.

4.7 Kodakondsus

Peaaegu kõik Eestis elavad eestlased on ühtlasi Eesti kodanikud ja väärtustavad seda. Venekeelsete seas pole kodakondsus ja hea eesti keele oskus tugeva riigiidentiteedi ennustajaks ja vastupidi. (Vetik 2008, 3) Kodakondsuse omamine on Eesti venelaste puhul pigem pragmaatiline otsus, mitte nende kodanikuidenteedi väljendusviis. (Nimmerfeldt 2011, 215) Enesemääratlemisel kasutatakse eesti venekeelse vähemuse seas küll kategooriat Eesti kodanik, kuid sellel puudub suurem kultuurilis-ajalooline kontekst ja seosed teiste narratiividega. (Vihalemm, Masso 2007, 83) Venekeelsete puhul pole kodakondsuse omamine või selle saamisviisi ja Eestiga kuulumistundega vahel seost. (Nimmerfeldt 2011, 215) 72% venelastest respondentideks tõi kodakondsuse puudumise põhjuseks mugavust seoses reisimisega Venemaale. 75% venekeelsetest respondentidest leidis, et kodakondsuse puudumine ei oma mõju nende elule. (Nimmerfeldt 2011, 216) Eesti 2. põlvkonna venekeelse elanikkonna lõimumist käsitletud uuringus selgus, et kultuuriline lõimumine (keeleoskus) toob kaasa suurema

struktuurse lõimumise (õigused ja juurdepääs institutsioonidele). (Nimmerfeldt et al. 2011, 89) Struktuurne lõimumine (kodakondsus) pole sotsiaalsele ja enesemääratluslikule lõimumisega seotud. (*ibid.*) Siit järeldub, et ühtekuuluvustunnet kodakondsus üksi ei tõsta. Kodakondsus võib küll olla üheks eestlaste ja venelaste ühisidentiteedi osaks, kuid tal puudub paljude venelaste jaoks tugevam emotsionaalne väärtus. Seega tuleks ehk keskenduda kodakondsuse mõiste sisulisema poolega venekeelsete jaoks, et see saaks nende tugevamaks identiteediosaks.

4.8 Avatus Läände ja tarbimisühiskond

Erinevate väärtuste kujundamisel paistab ühiskond, eriti globaalselt toodetud massikultuur, olevat kujunenud tähtsamaks sotsialiseerijaks kui pere (Vihalemm, Kalmus 2008, 923) Eesti eestlastest ja venelastest noori ühendavaks jooneks on ühistest ümbritsevatest tingimustest tingitud mõtteviis seoses areneva tarbimiskultuuri ja avatusega Läände. (Vihalemm, Kalmus 2009, 111) Eestlaste avalikus diskursuses kasutatakse palju „Läände naasmise“ metafoori, mida on ilmselgelt tugevdanud Euroopa Liitu astumine. (Vihalemm 2007, 486-487) Osa venekeelseid inimesi Eestis on omaks võtnud eurooplase, maailmakodaniku ja põhjamaalase kategooria. (Vihalemm, Masso 2007, 81) Uuringus identiteedi kohta pidas kas kindlalt või osaliselt 37% venelastest end maailmakodanikuks, 44% põhjamaalaseks ja 52% eurooplaseks. (Vihalemm, Masso 2007, 90) Riigiülesed kategooriad nagu näiteks eurooplane, põhjamaalane, inimkonna liige on nii eestlaste kui ka venelaste puhul seotud enese määratlemisega Eesti elanikuks või Eesti kodanikuks. Enese määratlemine Eesti elanikuna või Eesti kodanikuna on seega nii eestlaste kui ka venelaste puhul seotud vaimse Lääne sotsiaal-kultuuriruumi kuulumisega ning teatava universalistliku hoiakuga (solidaarsus inimkonnaga). (Vihalemm 2007, 486) Universalistlikku identiteeti tugevdab tõenäoliselt meedia, mis näitab, et inimkonnal on globaliseerumise kontekstis ühised mured. Riigiülesed ja kodaniku/elaniku identiteedid on seotud põlvkondliku kuuluvusega. Vene kogukonnas on erinevatel põlvkondadel seoses avatusega välismaailmale erinevad väärtushinnangud. Nooremad põlvkonnad on ülemaailmse orientatsiooniga. (Vihalemm 2007, 487) 2002-2005 muutus kodanikuidentiteet märgatavalt, eristusid kohalik ja globaalne dimensioon. Eesti geopoliitiline avanemine on andnud uue positiivse tähendusvälja, kus eestlased ja venekeelsed saavad enda ühist kodanikuidentiteeti konstrueerida. (Vihalemm 2007, 491) Seega sobiks eestlaste ja venelaste ühisidentiteedi konstrueerimisel üheks

komponendiks maailmakodanikuks või eurooplaseks olene. Selles dimensioonis saaks edukalt luua ühist ühendavat tähendusloomet ning miks mitte ka aidata sedasi kaasa ka Eesti venelaste distanseerumisele destabiliseerivast Venemaast, kes „on vähem Euroopa“ kui eestlased ja Eesti.

Kokkuvõte

Käesolev uurimustöö arutleb ühise Eesti kahe suurema etnilise grupi vahelise identiteedi konstrueerimise võimalikkuse üle ja selle üle kuidas oleks võimalik suurendada nendevahelist ühtekuuluvustunnet. Uurimus toob välja, et kuna venekeelsete seostamine Eestiga oleneb sellest kui palju nad suhtlevad eestlastega, siis tuleks nende Eestiga ühtekuuluvustunde tugevdamiseks propageerida etniliste gruppide omavahelist tihedamat läbikäimist. Ühise suurema identiteedi tekkimist takistab see, et Eesti riik pakub riigiidentiteediks välja vaikimisi identiteedikomponente, mis on ainuomased etnilisele eestlaste grupile ning millega on raske end samastada venekeelsel elanikkonnal. Töö vaatab, millised on need Eesti riigiga seonduvad identiteedikomponendid, mis pole laiendatavad venekeelsele vähemusele ehk „on konfliktis“ ja millised identiteedikomponendid pole kahe grupi vahel vastuolus ja sobivad seega ühisidentiteedi alusteks. Etniliste identiteetide võrdlusest järeldub, et kahe etnilise grupi ühise laiema identiteedi komponentideks võiksid olla ennekõike seostumine Eesti kui kodumaaga ning enese globaalse määratlemise aspekt. Eesti kodakondsus ja keel ei oma vene grupi jaoks emotsionaalselt suurt tähendust. Keele propageerimisel tuleks olla väga ettevaatlik, kuna see võib tekitada teises etnilises grupis enda keele ja üldise identiteedi säilitamisega seonduvat ohutunnet. Kahe grupi ajaloolised mälu vastandused. Eesti ja Venemaa on oma ametlikes ajalookäsitlustes vastandlikel seisukohtadel ning see mõjutab infokanalite kaudu ka etniliste gruppide vahelisi suhteid. Lisaks etnilistele suhetele takistab see ka tugevama ühisidentiteedi tekkimist kuna ka kõige liberaalsemate riigiidentiteetide vähemalt üks komponent seostub ühise ajaloo (Smith 1991). Mõtteainet vajab kuidas Venemaa negatiivset mõju Eesti etniliste gruppide vahelistele suhetele vähendada. Lisaks, gruppide konfliktid identiteetide tahud pole ainsateks ühtekuuluvustunnet ja tugevat ühisidentiteeti takistavateks teguriteks. Eestlaste grupp eristab teist gruppi, näeb seda häiriva ja negatiivseks ning vastandab end sellele. Tõenäoliselt toimub see ohutunde tõttu. Seega tuleks vähendada Eesti venekeelse vähemusega seonduvat ohutunnet eestlastes, sest see pole enamasti põhjendatud. Antud uurimus näitab, et vastandlikud etniliste identiteetide komponendid mõlema etnilise grupi identiteedis juhul kui need kohtuvad ühisidentiteedis ning eestlaste grupi ohutunne ja sellest tulenev vastandamine, takistavad laiema ja tugevama ühisidentiteedi teket.

Summary

Prospects of a Common National Identity Between Estonian Ethnic Groups

This research paper discusses the possibility of constructing a common identity between the two largest ethnic groups in Estonia and developing a better sense of togetherness between the two groups. The research brings out that the social connectedness with Estonians and the feeling of belonging to Estonia are related, so it would be a good idea to promote further interaction and communication between the groups. The fact that the State proposes a common identity that consists of identity components that are related only to the main ethnic group and that are hard for the minority group to relate to prevents further identificational integration in Estonia. The paper examines the identity components that are not suitable for the both groups on the common identity level but also on what identity components could the constructing of the common identity be based on. By the comparison of the two ethnic identities it is seen that relating to Estonia as homeland and self-identification to international aspect could contribute to the common identity. Estonian citizenship and language are not emotionally very important for the minority group. In Estonian language promotion should be very cautious to prevent opposing Russian language as an important identity component of the ethnic minority identity. The historical memories of the two groups are in a conflict. Russia and Estonia have opposing views on history and through the mass communication channels that affects the inter-ethnic relations and stability between the two groups in Estonia. It also hinders the creation of a common identity, because even the simplest definitions about State identity mention the historical aspect as its vital uniting component (Smith 1991). Further research is needed in the subject of how to reduce Russia's influence on the ethnic relations in Estonia. Furthermore, the conflicting components of the ethnic identities are not the only aspects that prevent the further development of a common identity. Estonian group sees the minority group as irritant, negative and opposes it. It is caused most likely by the feeling of threat, therefore the sense of threat in the Estonian group should be reduced, because this feeling of threat is largely groundless. The research paper in hand demonstrated that conflicting ethnic identity components in both ethnic groups identities when they meet on the State level identity formation and the feeling of threat of the minority group amongst Estonian

majority group causes the opposition to the former group and prevents further identificational integration.

Kasutatud allikad

- Berry, John W. (2007) „Integratsiooni Psühholoogilisest ja Kultuurilisest Vaatenurgast“. Kogumikus *Integratsiooni Konseptuaalsed Alused ja Parimad Praktikad*, Rahvusvaheline konverents Tallinnas, 18.-19. oktoober 2007, pp 21-30
- Brubaker, Rogers (1996) *Nationalism reframed*. Los Angeles: Cambridge University Press, pp. 1-202.
- Ehala, Martin (2009) „Etnogenees Eestis“. *Acta Politica*, No. 3, pp. 65-87.
- Garnett, Sherman (1997) „Russia's Illusory Ambitions“. *Foreign Affairs*, Vol. 76, No. 2, pp. 61-76.
- Garnett, Sherman (1997) „Russia's Illusory Ambitions“. *Foreign Affairs*, Vol. 76, No. 2, pp. 61-76.
- Gellner, Ernest (2009) *Nations and Nationalism*. 2nd ed. New York: Cornell University Press, pp. 1-150.
- Kolsto, Pål (2000) *Political Construction Sites: Nation Building in Russia and The Post-soviet States*. Westview Press, pp. 1-320.
- Kruusvall, Jüri; Vetik, Raivo; ja Berry, John W. (2009) „The Strategies of Inter-Ethnic Adaptation of Estonian Russians“. *Studies of Transition States and Societies*, Vol. 1, No. 1, pp. 1-15.
- Laurits, Kaido (2009) *Vähemusrahvused Eesti Vabariigid enne Teist Maailmasõda*.
Estonica: Entsüklopeedia Eestist.
[http://www.estonica.org/et/V%C3%A4hemusrahvused Eesti Vabariigis enne Teist maaailmas%C3%B5da/](http://www.estonica.org/et/V%C3%A4hemusrahvused_Eesti_Vabariigis_enne_Teist_maaailmas%C3%B5da/), 20.05.2013
- Mihkelson, Marko (2003) „Baltic-Russian Relations in Light of Expanding NATO and EU“. *Demokratizatsiya*, Vol. 11, No. 2, pp. 270-280.
- Morozov, Viatcheslav (2004) „Russia in the Baltic Sea Region Desecuritization or Deregionalization?“. *Cooperation & Conflict*, Vol. 39, No. 3, pp. 317-331.
- Nimmerfeldt, Gerli; Schulze, Jennie; Taru, Marti (2011) „Relationships between Integration Dimensions among Second Generation Russians in Estonia“. *Studies of Transition States and Societies*, Vol. 3, No.1, pp. 76-91.
- Nimmerfeldt, Gerli (2011) „Sense of Belonging to Estonia“. Kogumikus Vetik, Raivo, Helemäe, Jelena (2011) *The Russian Second Generation in Tallinn and Kohtla-Järve*. Amsterdam: Amsterdam University Press, pp. 201-224

- Nimmerfeldt, Gerli (2011) *Identificational Integration: Conceptualisation and Operationalisation on the Example of Second Generation Russians in Estonia*. Ph.D.diss. Tallinna Ülikool, pp. 1-77.
- Schulze, Jennie L. (2010) „Estonia caught between East and West: EU conditionality, Russia's activism and minority integration“. *Nationalities Papers*, Vol. 38, No. 3, pp. 361-392.
- Smith, Anthony D (1991) *National Identity*. Las Vegas: University of Nevada Press, pp. 1-227.
- Schulze, Jennie L. (2010) „Estonia caught between East and West: EU conditionality, Russia's activism and minority integration“. *Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity*, Vol. 38, No. 3, pp. 361-392
- Valk, Aune (2000) „Ethnic Identity, Ethnic Attitudes, Self-Esteem, and Esteem Toward Others Among Estonian and Russian Adolescents“. *Journal of Adolescent Research*, Vol. 15, No. 6, pp. 637-652.
- Valk, Aune; Karu, Kristel (2001) „Ethnic Attitudes in Relation to Ethnic Pride and Ethnic Differentiation“. *Journal of Social Psychology*, Vol. 141, No. 5, pp. 583-601.
- Valk, Aune (2010) „Keel ja identiteet. Keele roll eestlaste identiteedis“. Kogumikus *Eestlased ja eesti keel välismaal*, eds. Praakli, Kristiina, Viikberg, Jüri (2010). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, pp. 113-141
- Valk, Aune; Karu-Kletter, Kristel; Drozdova, Marianna (2011) „Estonian Open Identity: Reality and Ideals“. *TRAMES: A Journal of the Humanities & Social Sciences*, Vol. 15, No. 1, pp. 33-59.
- Valk, Aune. *Eestlaste, Eesti Venelaste ja Rootsi Eestlaste Identiteedist*. Eestimaa Rahvuste Ühendus. <http://www.nationalities.ee/EST/Artiklid/eestid.html>, 20.05.2013
- Vetik, Raivo (2007) „Kaks riiki ja kolm ajalugu“. Kogumikus *Kahe vabaduse piiril*, Vetik, Raivo (2007). Tallinn: Huma.
- Vetik, Raivo (2008) *Riigiidentiteet ning ühiskonna avaliku sfääri sidusus*. http://www.kul.ee/webeditor/files/integratsioon/Riigiidentiteet_ja_avaliku_sf_ri_sidusus.pdf, 20.05.2013
- Vihalemm, Triin (2007) „Crystallizing and Emancipating Identities in Post-Communist Estonia“. *Nationalities Papers*, Vol. 35, No. 3, pp. 477-502.
- Vihalemm, Triin; Jakobson, Valeria (2011) „Representations of the past in the Estonian Russian-language press: “own” or diaspora memory?“. *Nationalities Papers*, Vol. 39, No. 5, pp. 705-731.

Vihalemm, Triin; Kalmus, Veronika (2008) „Mental Structures in Transition Culture: Differentiating Patterns of Identities and Values in Estonia“. *East European Politics & Societies*, Vol. 22, No. 4, pp. 901-927.

Vihalemm, Triin; Kalmus, Veronika (2009) „Cultural Differentiation of the Russian Minority“. *Estonia's Transition to the EU: Twenty Years On* ed. Lauristin, Marju, Vihalemm, Peeter (2009). Routledge: Taylor&Francis Group. pp. 92 – 115.

Vihalemm, Triin; Masso, Anu (2007) „(Re)Construction of Collective Identities after the Dissolution of the Soviet Union: The Case of Estonia“, *Nationalities Papers*, Vol. 35, No. 1, pp. 71-91.

Eesti Vabariigi Põhiseadus RT 1992, 26, 349.